

Joan Obrador

Per molts anys
N'Àlvar!...

Suposo que Peter Jackson, com una gran part dels nins nascuts a Anglaterra a la dècada dels seixanta —i com qualcú dels nascuts en aquesta illa—, en llegir *The Lord of the Rings* quedà profundament subjugat pel món tolkinian. He sentit dir que el director anglès va llegir aquesta joia de la literatura universal més de cinc vegades i que, abans de ser un director de cinema famós, prengué la ferma determinació de traslladar a la gran pantalla la lluita èpica, essencial, entre la *Comunitat de l'Anell* i el poder maligne de *Sauron*. He de dir que, des del meu punt de vista, *El senyor dels anells* era una d'aquelles obres literàries impossibles de transformar en imatges per diverses raons: primer, per la gran extensió de l'obra —la traducció que jo vaig llegir tenia mil noranta-cinc pàgines—; segon, per la dificultat tècnica que suposava per a la indústria cinematogràfica del moment donar vida a la prodigiosa imaginació de Tolkien i, tercer, perquè sempre havia pensat que *El senyor dels anells* amagava un missatge, una perspectiva sobre el món i l'home, que no podia ser comunicat amb imatges. Fins i tot, sempre he cregut intuir un sentit de caire religiós, que no he sabut mai interpretar del tot: Tolkien creia

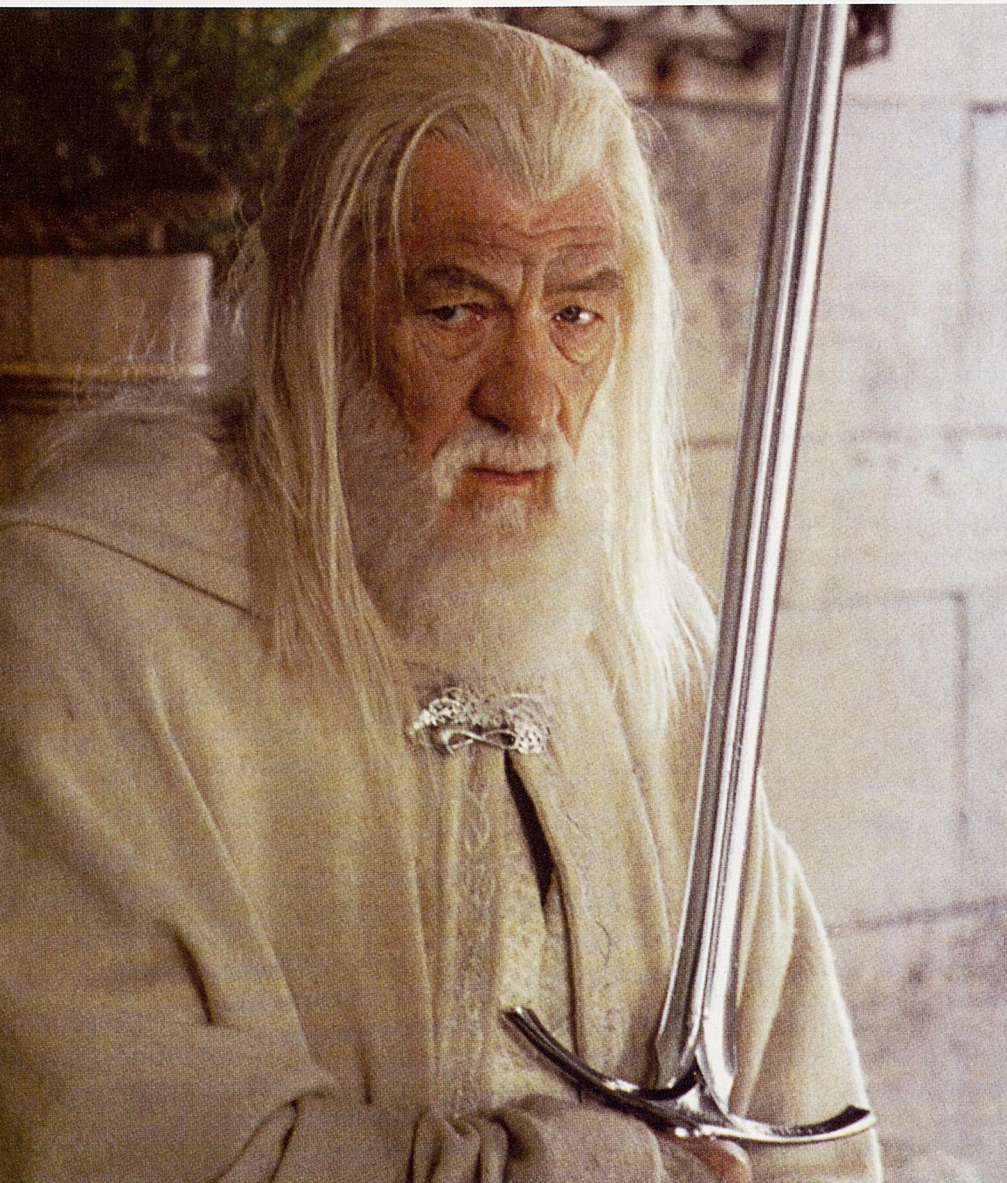
realment en la veracitat del maniqueisme? Que l'univers, tal i com el coneixem avui, és el resultat de la lluita eterna entre dues forces oposades —la nit i el dia, el bé i el mal, el blanc i el negre— i que mai conclourà?. No sé per quina raó, dins la mitologia tolkiniana, que, com la de tots els pobles de l'antiguitat clàssica i dels nòrdics medievals, és fonamentalment politeista, hi trobo un missatge cristià. L'anell que porta Frodo, en el fons, no és massa diferent de la creu de Jesucrist i la benaurança que aconsegueixen un i l'altre, amb el seus grans sacrificis, plens de patiments físics i pèrdues irreparables —un donà la seva vida humana i l'altre perdé per sempre la seva estimada Comarca—, arriba per igual a tota la humanitat, sense importar les seves creences o la seva raça. Amagat sota un curiós politeisme, vaig descobrir un missatge profundament catòlic en la lluita dels petits hòbbits contra el *Goliat* del Mal.

Tolkien, John Ronald Reuel (1892-1973) no fou un escriptor professional. L'any 1937 publicà *El hòbbit* i *El Senyor dels anells* no apareix fins als anys 1954-1955; i es va guanyar la vida com a filòleg i professor de literatura anglesa medieval. Diuen que, des de ben petit, l'afició d'aquest geni filològic fou la invenció de llengües que ningú ha parlat mai, excepte els seus éssers fantàstics. Per a ell, escriure, crear l'univers de la *Tierra Media*: Mordor, Gondor, La Comarca, El regne Perdut... i tot l'univers mitològic que hi ha al darrera constituïa una altra forma de vida, diferent a aque-

lla que continuament ens posa condicionaments crematístics. L'any 1977, quatre anys després de la seva mort i justament el mateix any en què George Lucas realitza la *Guerra de les Galàxies*, els seus editors publiquen *Silmarillion*; aquesta obra constitueix una autèntica creació mitològica a imatge i semblança de les obres de la mitologia antiga: *La Cosmogonia* d'Hesíode o *La Iliada* d'Homer. Vull dir, si qualche cosa no va fer mai Tolkien amb la seva creació literària, és negoci.

Per tot això, a pesar d'haver vist tota la saga cinematogràfica de Peter Jackson sempre ho he fet amb una petita prevenció i, des del primer lliurament, m'ha perseguit el mateix interrogant: ¿Li hagués agradat, a Tolkien, la manera en què Jackson ha recreat visualment la *Tierra Media*; els inabastables boscos de Fangor i Lorien; les creacions urbanístiques de Rivendel, Edoras, Minas Tirith; els territoris del mal de Minas Morgul o la torre de Barad-Dûr; la disposició dels diferents exèrcits a l'hora d'entrar en combat, els rostres de Frodo, Gandalf, Gollum, Aragon, Legolas, Gimli, Arwen, Theoden, Eowin... i tants i tants éssers fantàstics que habitaren dins la seva imaginació?. Molt possiblement, Tolkien hagués fet un gest d'assentiment i hagués dit que la imaginació és lliure i que cadascun dels seus lectors té el dret a imaginar-se els seus *elfs* o les *orques* així com més s'estimi. Que Peter Jackson, i tot el seu equip de producció, han fet una recreació fantàstica; però que, a pesar de d'haver fet grans

interpretacions, ni Ian McKellen és *Gandalf*, ni Elijah Wood és *Frodo*, ni Viggo Mortensen és *Aragon*. Quant al paisatge, si hagués volgut ambientar la seva obra a Nova Zelanda, tal vegada hagués emprat directament els mapes d'aquest país en lloc de dibuixar amb tota minuciositat les terres que van des de ERIADOR, cap a l'oest, fins a RHÛN i, cap al sud, fins a HARADWAITH.

En veure les tres pel·lícules, Tolkien hauria quedat meravellat per l'esforç que ha fet la indústria cinematogràfica per fer real el seu món: no han reparat ni en les despeses a l'hora dels efectes especials, ni en el temps del muntatge —les tres pel·lícules tenen una

durada superior a les nou hores—. El director ha intentat ser fidel en la seva interpretació fins a l'extrem que ha dedicat una pel·lícula diferent per cadascun dels volums que configuren el món èpic del *senyor dels anells*: "La Comunitat de l'Anell", "Les dues torres" i "El retorn del rei". Però els seus sentiments haurien estat contradictoris. "¿Haurà comprès tanta gent el veritable sentit de la meua història?". —S'hagués demanat—. "Perquè el món de la *Tierra Media* no es pot comprendre en tan poc temps... Jo sempre vaig dirigir la meua escriptura al silenci i al repòs d'un lector atent que llegiria les meves pàgines a l'amor d'un bon foc".

Es diu que la veritable força d'una narració èpica només és possible de copsar amb la lentitud que demana una lectura reposada, llegint, un i altra vegada, aquell fragment que ens ha arribat al fons de l'ànima. Per això el "cinema èpic", pròpiament dit, no existeix; i si qualcú vol emprar aquest qualificatiu per referir-se al setè art, mai és referirà a la tradició occidental contemporània. I, si realment li manca el sentit èpic a la creació de Peter Jackson, què dir de la poètica tolkiniana?. Tolkien no només fou un mestre en l'art de la prosa poètica (les seves descripcions de paisatges que no ha vist ningú o d'éssers extraordinaris que només visqueren dins els seus somnis tenen la capacitat d'emocionar el lector atent), sinó que l'autor sud-africà fou un autèntic poeta: al *senyor dels anells* podeu trobar més d'una cinquantena de poesies, amb una inspiració estètica més que manifesta. És una lírica que ens ajuda a conèixer l'ànima dels seus personatges i a descobrir la raó de ser del seu antic univers. A la trilogia cinematogràfica el sentit poètic l'aportaria Howard Shore amb una banda sonora esplèndida, són especialment emocionants "The Riders of Rohan" i "The King of the Golden Hall". Emperò Tolkien, tal vegada, ens hagués dit que la música que havia somiat pel seu regne tenia un ritme més antic i una melodia més aspra, fruit d'uns instruments que ja han deixat d'existir.

Com vegeu ens trobem davant de l'etern problema de com és possible traslladar el contingut d'un text d'un tipus d'expressió artística a un altre: ¿es pot transformar una poesia en prosa sense traïr el seu contingut? ¿Podem traslladar a imatges el món líric i èpic de Tolkien?. La meua resposta és que no... Que les obres de Tolkien i Jackson tenen poc a veure; com a màxim, comparteixen un lleuger aire de família; però si creiem que l'obra de l'escriptor és només un antecedent de l'ingenuisme de *Les Guerres de les Galàxies* —en certs moments del tercer lliurament de Jackson he tingut la sensació que *Darth Vader* es feia present—, no comprendrem en absolut la creació de Tolkien.

Per cert, el Senyor Obscur no és Bin Laden ni, encara menys!, Saddam Hussein). 📺